

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Humanitaar- ja sotsiaalinete õpetamine põhikoolis õppekava

Liina Kruusement
ALUSTAVATE SOTSIAALPEDAGOOGIDE VÄLJAKUTSED IGAPÄEVATÖÖS JA
ETTEPANEKUD NENDE ÜLDISE HEAOLU TOETAMISEKS TÖÖKESKKONNAS
ÜLDHARIDUSKOOLIDE SOTSIAALPEDAGOOGIDE ARVAMUSTELE TUGINEDES
Bakalaureusetöö

Juhendaja: õpetaja Merilin Lõhmus

Tartu 2024

Kokkuvõte

Alustavate sotsiaalpedagoogide väljakutsed igapäevatoos ja ettepanekud nende üldise heaolu toetamiseks töökeskkonnas üldhariduskoolide sotsiaalpedagoogide arvamustele tuginedes

Sotsiaalpedagoogide puuduse ja ametist lahkumise valguses on oluline teada, milliste raskustega nad igapäevatoos kokku puutuvad. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada alustavate sotsiaalpedagoogide igapäevatoö väljakutsed ja ettepanekud üldise heaolu toetamiseks töökeskkonnas, tuginedes üldhariduskoolide sotsiaalpedagoogide arvamustele. Uuringu käigus viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud viie alustava sotsiaalpedagoogiga, saadud andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. Uuringu tulemusest selgus, et alustavate sotsiaalpedagoogide jaoks suurimad väljakutsed seisnevad keerulistes suhetes juhtkonna ja kolleegidega, stressirohkes töös ning ebapiisavas ettevalmistuses. Muuhulgas selgus, et alustavad sotsiaalpedagoogid vajavad rohkem kolleegide tuge, pädevat mentorit ning õpingute ajal rohkem praktilisi kogemusi sotsiaalpedagoogika vallas.

Võtmesõnad: alustav sotsiaalpedagoog, väljakutsed, heaolu toetamine, mentorlus

Abstract

Challenges of novice social pedagogues in their daily work and suggestions for supporting their general well-being in the work environment in general education schools based on the opinions of social pedagogues

In the light of social pedagogues shortage, to support their well-being it is important to find out the challenges novice social pedagogues face in their daily work. The aim of this bachelor's thesis was to find out the daily work challenges of novice social pedagogues and suggestions for supporting their general well-being in the work environment. Semi-structured interviews were conducted with five novice social pedagogues and qualitative inductive content analysis was used for data analysis. The results revealed that the biggest challenges in daily work for novice social pedagogues include complex relationships with colleagues, stressful work and poor preparation. As per suggestions, they need more support from colleagues, a competent mentor and more practical experience during their studies.

Keywords: novice social pedagogue, challenges, well-being support, mentoring

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1 Alustavate sotsiaalpedagoogide väljakutsed igapäevatoos	5
1.2 Alustavate sotsiaalpedagoogide toetamise võimalused	6
2. Metoodika	7
2.1 Valim.....	7
2.2 Andmekogumine.....	8
2.3 Andmeanalüüs.....	9
3. Tulemused	10
3.1 Alustavate sotsiaalpedagoogide igapäevatoö juures esinevad väljakutsed.....	10
3.2 Alustavate sotsiaalpedagoogide ettepanekud nende üldise heaolu toetamise parendamiseks ja enese heaolu edendamiseks	13
4. Arutelu	16
Tänuõnad	18
Autorsuse kinnitus	19
Kasutatud kirjandus	20
Lisad.....	23
Lisa 1. Uuringus osalejate taustaandmed	
Lisa 2. Pöördumiskiri	
Lisa 3. Andmeanalüüs erinevates etappides	

Sissejuhatus

Viimastel aastatel on ühiskondlikult levinud teemaks kerkinud õpetajaameti atraktiivsus, õpetajate heaolu ja läbipõlemine, sealhulgas üha süvenev õpetajate puudus (Sellio & Vaher, 2018). Haridusasutustes kuuluvad haridustöötajate hulka ka tugispetsialistid, nende seas sotsiaalpedagoogid. 2020. aasta Riigikontrolli auditist selgus, et üle Eesti on umbes 1000 täitmata tugispetsialisti töökohta, mistõttu on tuhandeid lapsi, kellele vajaliku abi osutamine võib olla puudulik või puudub täielikult (Riigikontroll, 2020).

Sotsiaalpedagoogi kutsestandardi tase 6 (2023) järgi on sotsiaalpedagoog isik, kes muuhulgas loob haridusasutuses turvalise keskkonna, tegeleb ennetustööga ning pakub õpilastele, lapsevanematele ja kolleegidele igakülgset tuge. Sotsiaalpedagoogid ise on välja toonud, et nende roll, lisaks teistele arvukatele tööülesannetele, on kummutada eelarvamusi seoses sotsiaalpedagoogilise tööga ning olla teerajajaks sotsiaalse arengu teemadel (Järve-Tammiste, 2016). Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühenduse (edaspidi ESPÜ) veebilehel on selgitatud, et sotsiaalpedagoogi töö on väljakutseid pakkuv ning tihti ka vaimselt kurnav, eriti, kui tegemist on alustava sotsiaalpedagoogiga, kellel tööstaaži alla kolme aasta (ESPÜ, 2023).

Varasematele uuringutele tuginedes on autorile teadaolevalt vaid üksikuid materjale, mis keskenduks ainult alustava sotsiaalpedagoogi heaolule ja selle toetamisele, et vältida ülekoormust ja läbipõlemist. Üliõpilastöodes on välja selgitatud näiteks sotsiaalpedagoogide tõlgendusi oma tööst (Lüüs, 2010) ning ka erinevaid töömeetodeid, mida sotsiaalpedagoog igapäevapraktikas kasutada saab (Pähkel, 2021). On uuritud aineõpetajate vaimset ja emotsionaalset heaolu mõjutavaid tegureid (Meremaa, 2021), kuid alustava sotsiaalpedagoogi heaolu ja toetamise kohta värskeid uuringuid autorile teadaolevalt Eestis ei leidu.

Eelpool kirjeldatud uuringutest lähtuvalt saab öelda, et Eestis on üleriigiline probleem tugispetsialistide (sh sotsiaalpedagoogide) puuduse ning ametist lahkumise näol. Ei ole teada, kas alustavad sotsiaalpedagoogid saavad esimestel tööaastatel kooli juhtkonnalt ja kolleegidelt piisavalt tuge ning milline see tugi sotsiaalpedagoogide vaatest täpsemalt olema peab. Käesolevat teemat on töö autori arvates vaja põhjalikumalt uurida, sest puudulik tugisüsteem töökohas võib viia sotsiaalpedagoogi töö kvaliteedi langemise, läbipõlemise ja koguni karjäärivahetuseni, mis omakorda võib tugispetsialistide puudust veel rohkem süvendada. Järgnevalt antakse ülevaade alustavate sotsiaalpedagoogide väljakutsetest igapäevatoos ja nende heaolu toetamise võimalustest.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Alustavate sotsiaalpedagoogide väljakutsed igapäevatoos

Palju on räägitud sellest, kuidas õpetajaameti atraktiivsust suurendada, et õpetajate ja tugispetsialistide puudust Eestis vähendada. Haridus- ja Teadusministeeriumi (edaspidi HTM) (2021) avaldatud haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 kohaselt on tugispetsialisti ameti väärtustamisel koolis muuhulgas oluline roll õpetajatel ja koolijuhtidel. Nii Eesti kui ka välisuuringutest on selgunud, et õpetajakoolituse õppekavad vajavad täiustamist, sest need ei ole asjakohased ning õpetajad hindavad oma eneseteostust väga madalaks ega tunne, et nad oleksid ühiskonnas õpetajatena piisavalt väärtustatud (Devos *et al.*, 2012; HTM, 2021). Alustavate õpetajate (sh sotsiaalpedagoogide) madala enesetõhususe ja tõsiste vaimse tervise probleemide tagajärjel on 40-50% algajatest õpetajatest esimese viie tööaasta jooksul kaalunud elukutse vahetamist (Devos *et al.*, 2012). Sarnaseid tulemusi on kirjeldanud Sellio ja Vaher (2018) oma töös, kus on välja toodud Eesti Hariduse Infosüsteemi andmed, mille järgi on viimasel kümnendil keskmiselt 30% alustavatest õpetajatest (sh sotsiaalpedagoogid) peale esimest tööaastat töökohta vahetanud.

Eestis tehtud uuringute põhjal on selgunud, et sotsiaalpedagoogi amet on suure läbipõlemisriskiga, lisaks on ligi pooled (45,5%) sotsiaalpedagoogidest kogenud lapsevanemate ja/või kolleegide halvaks panu ja isegi kiusamist (Kõiv, 2017). Samuti on Lüüs (2010) enda töös märkinud, et tihti on just sotsiaalpedagoog see, kes satub kolleegide ja lapsevanemate umbusalduse ja pahameele alla, sest ollakse iseenda töö ja kasvatuspõhimõtete suhtes kaitsepositsioonil või on sotsiaalpedagoogiline töö nende jaoks arusaamatu ja võõras.

Lisaks eelnevale on Valk (2016) koostöös HTM-ga õpetajaameti atraktiivsust analüüsivas dokumendis toonud välja, et haridustöötajaid (sh sotsiaalpedagooge) mõjutab negatiivselt suur stressitase, ühiskonna ja kolleegide toetuse puudumine ning liiga madal palganumber.

Välisuuringutest on selgunud, et esimesed tööaastad on alustava õpetaja (sh sotsiaalpedagoogi) jaoks kõige raskemad – kogetakse suurel määral stressi ja abituse tunnet ning toetust otsitakse eelkõige kolleegidelt (Çakmak *et al.*, 2019; Worth, 2018). Eeltoodule lisaks võivad olla algaja õpetaja (sh sotsiaalpedagoogi) jaoks suurimaks riskifaktoriks töökeskkonnas halvad suhted juhtkonna ja kolleegidega, kuid samas lasub juhtkonnal suur vastutus, et alustav õpetaja end koolis hästi tunneks (Beltman *et al.*, 2011).

1.2 Alustavate sotsiaalpedagoogide toetamise võimalused

Ülikooli lõpetamise järel tööle asudes on vaja sisseelamiseks ja töökorraldusega harjumiseks aega ning toetavat töökeskkonda, mistõttu on soovitav alustavale õpetajale (sh sotsiaalpedagoogile) pakkuda kogunud kolleegi ehk mentori tuge (Abetang *et al.*, 2020; Devos *et al.*, 2012). Mentorluse ja tugisüsteemide märkimisväärset olulisust sotsiaalpedagoogide jaoks on rõhutanud ka Eestis tehtud uuringud (Kõiv, 2017; Valk, 2016). Kõiv (2017) on oma uuringus seoses töökiusuga selgitanud, et koolisisesed ja -välised mentorid võivad aidata kaasa sotsiaalpedagoogi professionaalsele arengule, sealhulgas enese heaolu arengule. Kui alustavale sotsiaalpedagoogile organisatsioonisiselt mentorit ei võimaldata, siis on tal võimalus töökohaväliselt tugi- ja mentorprogrammides osaleda. Näiteks ESPÜ (2023) välja töötatud mentorprogramm alustavatele sotsiaalpedagoogidele või Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi (2021) pakutav alustava õpetaja tugiprogramm, mis aitavad kaasa üldise heaolu toetamisele läbi individuaal- ja grupikohtumiste.

Algajad õpetajad on öelnud, et neil aitas töö algusaastatel raskustega toime tulla tugev missioonitunne, pidev eneserefleksioon, paindlikkus ja ebaõnnestumiste korral positiivsele mõtteviisile kindlaks jäämine (Beltman *et al.*, 2011). Samas uuringus on kirjeldatud õpetajaid ettevalmistavate haridusasutuste olulist rolli alustavate õpetajate ja tugispetsialistide hakkamasaamise mõjutegurina esimestel tööaastatel.

On ebaselge, mil määral alustavad sotsiaalpedagoogid haridusasutuses juhtkonna ja kolleegide tuge saavad. Alustavate õpetajate hulgas läbi viidud uuringutest on aga selgunud mitu murekohta, mis õpetajate heaolu suurel määral mõjutavad. Suurbritannias tehtud uuringu järgi on alustavad õpetajad välja toonud, et juhtkonna tugi on tihti puudulik ja töökoormus on väga suur, mis viib liigse stressi tõttu töölt lahkumiseni (Worth, 2018). Seetõttu peab uurimistöö autor oluliseks tugispetsialistide töölt lahkumise vähendamiseks antud valdkonda Eesti kontekstis rohkem uurida. Oluline on esmalt välja selgitada, mis on põhilised kitsaskohad sotsiaalpedagoogilise töö ellu viimisel ning seejärel leida lahendusi olukorra parandamiseks.

Eeltoodu järgi sõnastati uurimiseesmärk. Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada alustavate sotsiaalpedagoogide igapäevatoos väljakutsed ja ettepanekud üldise heaolu toetamiseks töökeskkonnas, tuginedes üldhariduskoolide sotsiaalpedagoogide arvamustele. Eesmärgist lähtuvalt sõnastati kaks uurimisküsimust.

1. Kuidas kirjeldavad alustavad sotsiaalpedagoogid enda igapäevatöö juures esinevaid väljakutseid?
2. Millised on alustavate sotsiaalpedagoogide ettepanekud nende üldise heaolu toetamise parendamiseks ja enese heaolu edendamiseks?

2. Metoodika

Käesolevas uurimistöös kasutati kvalitatiivset uurimisviisi, mis andis võimaluse uuringu eesmärgist lähtuvalt tugineda alustavate sotsiaalpedagoogide kogemustele, arvamustele ja soovitudele. Strömpl'i (2020) järgi on kvalitatiivsele uuringule omane verbaalsete, mittearvuliste andmete kasutamine ning see annab võimaluse uuritavatel end oma sõnadega väljendada, et uurijale oma perspektiivi selgitada, mis oli töö autori hinnangul sobivaim lähenemisviis käesoleva bakalaureusetöö eesmärgi täitmiseks.

2.1 Valim

Uurimistöo valim oli uurimisfookuse kitsendamiseks üldhariduskoolide sotsiaalpedagoogid, kelle tööstaaž sotsiaalpedagoogina oli kuni kolm aastat ning kellel oli kehtiv sotsiaalpedagoogi kutsetunnistus (uuritavate taustaandmed on nähtavad lisas 1). ESPÜ (2023) järgi nimetatakse neid töös edaspidi alustavateks sotsiaalpedagoogideks. Valimi moodustamiseks kasutati mugavusvalimit ja lumepallivalimit, mis Rämmeri (2014) järgi tähendab, et esmalt on võimalik kasutada isiklikke tutvusi ning ülejäänud uuritavateni jõuda tuttavate alustavate sotsiaalpedagoogide soovitude kaudu. Kavandatav uuritavate arv oli viis inimest, mis oli töö mahtu arvestades autori hinnangul optimaalne. Intervjuueeritavad olid vanuses 23-27 eluaastat, nende tööstaaž sotsiaalpedagoogina jäi vahemikku 6 kuud kuni 2,5 aastat.

Uuritavateni jõudmiseks pöördui 2024. aasta jaanuarikuu jooksul e-maili ja Facebook Messengeri teel esmalt kahe tuttava sotsiaalpedagoogi poole (pöördumiskiri lisas 2). Mõlemad olid nõus uuringus osalema ning nende kaudu saadi kontakti veel kolme alustava sotsiaalpedagoogiga. Töö autor tutvustas osalejatele uurimistöo eesmärki ning uurimisküsimusi, samuti oli neil võimalus tutvuda kirjaliku informeeritud nõusoleku dokumendiga, mis lähtus Tartu Ülikooli eetikaveebis Hageli (2017) kirjeldatud hea teadustava põhimõtetest seoses uurimisandmete kogumise, esitamise ja avaldamisega ning konfidentsiaalsuse ja eetikaga. Enne intervjuuga alustamist kinnitas iga osaleja suusõnaliselt, et on informeeritud nõusoleku

dokumendiga tutvunud ning vabatahtlikkuse alusel nõus intervjuus osalema. Suusõnaline kinnitus salvestati diktofoniga. Kogu valimi moodustamise ja andmekogumise protsessi käigus pidas käesoleva töö autor uurijapäevikut, milles reflekteeris iseenda tegevusi, pani kirja mõtteid ja kommentaare seoses intervjuude läbiviimise ja bakalaureusetöö kirjutamisega. Uurijapäeviku pidamine andis töö autorile võimaluse enda tegevusi igas uurimistöo etapis reflekteerida, samuti pakkus emotsionaalset tuge.

2.2 Andmekogumine

Andmekogumisel kasutati poolstruktureeritud individuaalintervjuu meetodit. Lepiku jt (2014) järgi tähendab see, et üldine intervjuu kava oli ettevalmistatud, kuid küsimuste järjekord võis intervjuu käigus muutuda. Samuti oli ruumi lisaküsimuste ja täpsustuste jaoks, olenevalt intervjuueeritava vastuste pikkusest ja sisukusest. Käesoleva kvalitatiivse uuringu jaoks oli selline meetod autori hinnangul sobiv valik, sest uuritavaid oli väike hulk. Intervjuu kava koostamisel ja küsimuste ettevalmistamisel lähtus autor Lepiku jt (2014) soovitudest ning uurimisküsimustest ja -eesmärgist. Uurimistöo usaldusväärse suurendamiseks viidi esmalt läbi prooviintervjuu, pärast mida tehti intervjuukavas vajalikud täiendused küsimuste sõnastuse ja lisaküsimuste osas. Lepiku jt (2014) soovitude kohaselt on kasulik intervjuu käigus esitada kirjeldavaid küsimusi, millest töö autor ka juhendus ning mis soodustasid uuritavaid sügavamaid vastuseid andma, ettepanekuid tegema ning oma isiklikku kogemust jagama.

Uurija kohtus uuritavatega 2024. aasta veebruarikuus silmast silma või Google Meeti keskkonnas, olenevalt uuringus osalejate eelistustest. Enne intervjuudega alustamist kontrollis intervjuueerija vestluste salvestamiseks mõeldud nutitelefoniga ja sülearvuti diktofoni korrasolekut. Lisaks kordas intervjuueerija üle informeeritud nõusolekuga seotud punktid, mis muuhulgas puudutasid nõusoleku tagasivõtmist, võimalust intervjuu igal hetkel katkestada ja infot selle kohta, mis sisaldas edasist andmete töötlemist, töös avaldamist, konfidentsiaalsuse tagamist ning hiljem intervjuusalvestuste kustutamist. Intervjuu lõppedes tänas uurimistöo autor osalejat ning tuletas meelde, et ka peale intervjuu lõppemist on osalejal õigus oma nõusolek uuringus osalemise kohta tagasi võtta.

Saadud andmeid hoiustati konfidentsiaalsuse ja eetika põhimõtteid silmas pidades parooliga kaitstud arvutis. Samuti tehti kõikidest helisalvestistest koopia, et vältida võimalikku

andmete kadu. Kõige pikem helisalvestis oli 66 minutit, kõige lühem helisalvestis 32 minutit ning keskmine intervjuu pikkus oli ligikaudu 42 minutit.

2.3 Andmeanalüüs

Töö eesmärgist lähtuvalt kasutati andmete analüüsimisel kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. See tähendab, et koodide ja kategooriate loomisel lähtuti ainult konkreetse uurimistöö intervjuude käigus kogutud andmetest (Kalmus *et al.*, 2015). Andmeanalüüsi alustamiseks transkribeeriti esmalt kõik intervjuude helisalvestised täies mahus, kasutades Tallinna Tehnikaülikooli väljatöötatud kõnetuvastusprogrammi (Olev & Alumäe, 2022). Seejärel laaditi transkribeeritud tekstifailid arvutisse ning kopeeriti Microsoft Wordi tekstitöötlusprogrammi. Tekst vormistati Times New Roman kirjastiili, suurusega 12 ning reavahega 1,5. Transkribeerimise käigus asendati uuringus osalejate nimi ja töökoht pseudonüümidega, et lugejal ei oleks võimalik ühtegi konkreetset isikut antud uuringuga seostada. Intervjueerija ehk küsimuste küsija märgiti transkriptsioonis tähisega *K* ning intervjueeritav ehk vastaja märgiti tähisega *V*. Kokku oli transkribeeritud andmeid 67 A4 lehekülge.

Järgnevalt laaditi transkriptsioonid üles QCMap (qcamap.org) keskkonda. Transkriptsioonid kodeeriti uurimisküsimuste kaupa, mis Kalmuse jt (2015) järgi tähendab seda, et tekstist leitakse korduva läbilugemise käigus tähenduslikud üksused, mis kannavad endas sügavamalt mõtet ning on aluseks töös esitatud uurimisküsimustele vastamiseks. Kategooriate loomisel lähtus töö autor samuti Kalmuse jt (2015) soovitustest, mille järgi sarnast mõtet väljendavad koodid koondatakse kokku. Näited tähenduslike üksuste leidmisest, koodide moodustamisest ja kategoriseerimisest pea- ja alakategooriatesse on esitatud lisas 3.

Andmete kodeerimisel kasutas töö autor uuringu usaldusvääruse tõstmiseks kaaskodeerija (juhendaja) abi, mis hõlmas ühe intervjuu raames kõikide uurimisküsimuse kodeerimist. Seejärel võrdles töö autor kaaskodeerija tulemusi enda koodidega. Esines üksikuid erisusi tähenduslike üksuste märkimisel (nt kaaskodeerija märkis need lühemalt), kuid koodide nimetused olid nii autoril kui ka kaaskodeerijal sarnased. Erisuste üle arutleti konsensuse saavutamiseni. Kaaskodeerimine võimaldas töö autoril näha kogutud andmeid teise inimese pilgu läbi ning märgata aspekte, mis esmapilgul võisid märkamatuks jääda. Tulemuste juurde on illustreerimiseks ja andmete tõendamiseks lisatud intervjuus osalenud sotsiaalpedagoogide tsitaadid, mille lõppu on lisatud sulgudesse intervjueeritava nimi pseudonüümi kujul. Tsitaatide

sõnastust on korrigeeritud, eemaldatud on sõnakordused ning väheolulise tekstiosa eemaldamisel on kasutatud sümbolit (...).

3. Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada alustavate sotsiaalpedagoogide igapäevatöö väljakutsed ja ettepanekud üldise heaolu toetamiseks töökeskkonnas, tuginedes üldhariduskoolide sotsiaalpedagoogide arvamustele. Alljärgnevalt on esitatud uuringu tulemused lähtudes intervjuude käigus kogutud andmete analüüsimisel tekkinud pea- ja alakategooriatest ning uurimisküsimuste esitamise järjekorrast. Lugemise hõlbustamiseks on alakategooriad tekstis märgitud kaldkirjas.

3.1 Alustavate sotsiaalpedagoogide igapäevatöö juures esinevad väljakutsed

Esimese uurimisküsimuse *Kuidas kirjeldavad alustavad sotsiaalpedagoogid enda igapäevatöö juures esinevaid väljakutseid?* raames kirjeldasid intervjuus osalenud alustavad sotsiaalpedagoogid aspekte, mis nende sõnul igapäevatöö juures kõige enam raskusi valmistavad. Moodustusid neli peakategooriat: omavahelised suhted töökeskkonnas, vaimne tervis, suur töökoormus ning ülikooli ettevalmistus. Pea- ja alakategooriate jaotumine on nähtav lisa 3 (vt tabel 3).

Omavahelised suhted töökeskkonnas

Esimese peakategooria alla moodustusid kolm alakategooriat: suhted kolleegidega, suhted lapsevanematega ning suhted mentoriga.

Intervjuus osalenud alustavad sotsiaalpedagoogid tõid välja, et uues töökohas alustades oli üheks väljakutseks *suhted kolleegidega*. Intervjueeritavad mainisid, et tööle asudes ei väljendanud juhtkond ja õpetajad selgeid ootusi seoses tööülesannete ning -rutiinidega. Samuti tõid uuringus osalejad välja juhtkonna ja õpetajate toe ning tunnustuse puudumist. Näiteks oli tugimeeskonna ja õpetajate vaheline koostöö puudulik või kogeti sisseelamisperioodil vanemate tugimeeskonnaliikmete naeruvääristavat suhtumist.

Mind ei võetud omaks, mind tehti pigem maha ja võib-olla ka sellepärast, et ma olin äsja lõpetanud, ma olin noor, onju. Nemad (kolleegid) võtsid kohe selle esmamulje või selle eelarvamuse, et ega mina ei oskagi midagi, ega ma ei teagi midagi ja nad näitasid seda välja ka. (Berit)

Teises alakategoorias, *suhted lapsevanematega*, väljendasid intervjuueritavad hirmu ja ebakindlust, mis puudutas äsja tööle asudes lapsevanematega suhtlemist ning nende tagasisidet. Intervjuus osalenud sotsiaalpedagoogide jaoks on emotsionaalselt keeruline toime tulla, kui lapsevanemad väljendavad rahulolematust sotsiaalpedagoogi töö osas. Intervjuueritavad selgitasid, et lapsevanemad võivad olla suhtlemisel ettearvamatud ning astuda oma lapse suhtes kaitsepositsioonile, mis võib kaasa tuua lapsevanemate ootamatuid negatiivseid reaktsioone.

Lapsevanemad on üks hästi suur hirm, sest sa kunagi ei tea, et kuidas ta nüüid reageerib. Kas ta tahaks sind justkui nagu, noh...mutta trampida või tal on nii hea meel, et sa ühendust võtsid ja sellest probleemist temaga rääkisid. (Laura)

Kolmandas alakategoorias, *suhted mentoriga*, kirjeldasid intervjuueritavad sotsiaalpedagoogid, et neil puudus tööd alustades koolisisese mentoriga efektiivne koostöö või oli mentori näol tegemist juhtkonnaliikme või kolleegiga, kes ei olnud tugimeeskonna liige.

Mul oli mentor, aga minu mentor oli õppejuht, mis minu arust oli väga vale. (...) Ta sai ka nagu linnukese kirja lihtsalt, et mentor olemas. Et oleks võinud olla ju keegi tugimeeskonnast. (Berit)

Lisaks selgus, et alustavad sotsiaalpedagoogid tundsid ebapädevast mentorist minimaalset või olematut kasutegurit. Uuringus osalejad väljendasid, et juhtkonna määratud mentor ei näidanud üles siirast huvi ega initsiatiivi alustava sotsiaalpedagoogiga suhtlemisel või oli suhtlemine ebamugav usalduslike suhete puudumise tõttu. Samuti tunnetati, et mentor võttis endale juhendatava pelgalt lisaraha saamise eesmärgil.

Esimesel aastal oli nii, et mulle määrati juhendaja, aga temalt ma ei saanud abi. Esiteks, ta oli juhendaja lihtsalt palga pärast, et tegelikult ta ei olnud mentor. Ta ei toetanud, pigem tõmbas nagu mingeid asju alla, et näiteks, miks sa sellega tegeled...või sellega. (Kerli)

Vaimne tervis

Lisaks omavahelistele suhetele töökeskkonnas nimetasid uuritavad enda igapäevatoö juures esinevate väljakutsetena ka vaimse tervisega seonduvat. Teise peakategooria alla moodustusid kaks alakategooriat: sotsiaalpedagoogi vaimne tervis ja õpilaste vaimne tervis.

Esimeses alakategoorias, *sotsiaalpedagoogi vaimne tervis*, oli intervjuus osalenud alustavate sotsiaalpedagoogide sõnul mitu aspekti, mis nende vaimset tervist töökeskkonnas mõjutavad. Näiteks toodi välja, et igapäevatoös esinevate arvukate ja mitmekesiste probleemidega on kolleegide toe puudumise korral keeruline hakkama saada ning tuntakse end raskuste sees üksi ja abitult.

Ja no muidugi tegelikult tugimeeskonna koostöö on nagu hästi tähtis osa. Kui see on olematu, siis sa tunnedki, et sa oled ise selles kõiges üks ja lõpuks on see, et kui kõik tulevad sul saja erineva probleemiga, siis oled sina see, kes võib murduda. (Berit)

Teises alakategoorias, õpilaste vaimne tervis, väljendasid uuringus osalenud alustavad sotsiaalpedagoogid, et emotsionaalseid raskusi põhjustab see, kui ei suudeta end õpilaste probleemidest välja lülitada, k.a töövälisel ajal. Keerulisemad juhtumid, näiteks õpilaste enesevigastamise või koduvägivalla teemad tekitavad uuringus osalenud alustavates sotsiaalpedagoogides abituse tunnet ning on raske emotsionaalset seotust vältida.

Ja samas ka juba viiendas või neljandas klassis laste vaimne tervis kannatab ning nendel juhtudel on hästi-hästi keeruline mitte emotsionaalselt nii väga siduda ennast. Et pakkudagi head sotsiaalpedagoogi teenust ja suunata edasi ja abi pakkuda. (Taavi)

Lisaks mainisid intervjuus osalejad ebakindlust, mis puudutab vähest töökogemust sotsiaalpedagoogina. Üle aastase staažiga sotsiaalpedagoogid väitsid intervjuus, et esimene tööaasta oli nende jaoks vaimselt kõige keerulisem. Toodi välja, et nende vaimset tervist mõjutasid negatiivselt kolleegide halvustavad kommentaarid ja ebakindlus erinevate töömeetodite katsetamisel vähese kogemuse tõttu.

Suur töökoormus

Kolmanda peakategooria, suure töökoormuse osas tõid uuringus osalenud alustavad sotsiaalpedagoogid välja, et tööl põhjustab väljakutseid see, kui tööülesandeid ja sotsiaalpedagoogi tuge vajavaid õpilasi on nii palju, et ettenähtud töötundidest jääb väheks. Intervjueeritud sotsiaalpedagoogide sõnul mööduvad tööpäevad kiiresti, sest töötempo on väga suur. Olenemata intensiivsetest tööpäevadest ei jõuta alati tööpäeva lõpuks kõike vajalikku ära teha. Selle tõttu lükatakse tegemata jäänud ülesandeid järgmisesse päeva või ollakse tööl ettenähtud ajast kauem.

Tööaeg on ikka 8.00-15.00, 35 tundi nädalas. Aga tegelikult reaalsus on see, et paratamatult sa kogu aeg mõtled tööle, sa näed unes kogu aeg tööd ja alati, kui kell saab kolm, siis see ei tähenda, et sul kõik lõpebki ära, vaid alati tuleb veel midagi teha. (...) Et sul ongi 50 last, kellega on vaja rääkida, aga peale 15.00 saad alles tegeleda paberitega ja arvutis mingite asjade täitmisega ja mõelda, mis homseks. (...) Mina ütlen, et see töökoormus pigem jääb ligikaudu 50 tunni ringi ikkagi. (Berit)

Intervjueeritud sotsiaalpedagoogid tõdesid, et kooli tugimeeskonda oleks tarvis suurendada vähemalt ühe sotsiaalpedagoogi võrra, et töökoormust omavahel jaotada. Küll aga pole see enamasti rahalistel põhjustel võimalik olnud.

Ja praegu ma tunnen ka, et ma ei saa panustada nii palju kui ma tahaksin...kui palju lapsed ja õpetajad vajaksid. Seega, kuigi meil on väike kool, mille pärast mul on ka see 0,5 kohta ainult, siis ma tunnen, et see, kui ma saaksin selle täiskoha oleks nii hea ja kõik võidaksid sellest. Küll aga see jääb ju raha taha. (Laura)

Muuhulgas mainiti intervjuude käigus, et lisaks suurele töökoormusele tuleb sotsiaalpedagoogilist tööd tehes arvestada ootamatute olukordadega. Intervjuueeritavad tõdesid, et sotsiaalpedagoogi töös peab inimesena olema paindlik ja hea kohanemisvõimega, sest rutiin selles töös puudub.

Ülikooli ettevalmistus

Neljandas peakategoorias, ülikooli ettevalmistus, väljendasid intervjuueeritud sotsiaalpedagoogid rahulolematust selles osas, mis puudutas õpingute ajal sotsiaalpedagoogilise töö praktikat. Kõige enam tundsid intervjuus osalejad puudust konkreetsetest praktilistest tööriistadest ning koolipraktikast ülikooliõpingute ajal. Sotsiaalpedagoogina tööd alustades oli intervjuueeritavate sõnul väga palju dokumentide ja igapäevase töö planeerimisega seotud aspekte, mida ülikoolis ei käsitletud, ning see muutis töö sisseelamisperioodi keerulisemaks.

Küll aga tundsin ma alustades ja siiamaani tegelikult tunnen väga palju puudust sellest, et näiteks me ülikoolis ei õppinud dokumentatsioonide kohta. Kuidas päriselt sotsiaalpedagoogina oma tööd korraldada, millised on erinevad asutused, inimesed, erialade esindajad, kellega ma kokku pean puutuma, sest et see oli kõik selline katse-eksitus meetodil õppimine. (Laura)

3.2 Alustavate sotsiaalpedagoogide ettepanekud nende üldise heaolu toetamise parendamiseks ja enese heaolu edendamiseks

Teise uurimisküsimuse *Millised on alustavate sotsiaalpedagoogide ettepanekud nende üldise heaolu toetamise parendamiseks ja enese heaolu edendamiseks?* raames arutlesid intervjuus osalenud alustavad sotsiaalpedagoogid selle üle, mida võiks alustavate sotsiaalpedagoogide jaoks ette võtta, et nende heaolu oleks veel paremini toetatud. Moodustusid kolm peakategooriat: ettepanekud alustavatele sotsiaalpedagoogidele enese heaolu parendamiseks, ettepanekud kooli kollektiivile alustavate sotsiaalpedagoogide heaolu parendamiseks ning ettepanekud sotsiaalpedagooge ettevalmistavale haridusasutusele. Peakategooriate alla moodustusid kaheksa alakategooriat, mille jaotumine on nähtav lisas 3 (vt tabel 4).

Ettepanekud alustavatele sotsiaalpedagoogidele enese heaolu parendamiseks

Esimese peakategooria alla moodustus kolm alakategooriat: tööaja kindel piiritlemine, vaimse tervise toetamine ning realistlike ootuste seadmine.

Esimese alakategooria, *tööaja kindel piiritlemine* osas nimetasid intervjuus osalenud sotsiaalpedagoogid põhimõtteid, mida järgides võib alustavatel sotsiaalpedagoogidel enese heaolu toetamine lihtsam olla. Näiteks töid uuringus osalenud sotsiaalpedagoogid välja, et peale tööpäeva lõppu enam tööasjadega ei tegele, sealhulgas ei vasta lapsevanemate kõnedele või e-kirjadele.

Sotsiaalpedagoogile kindel reegel, et peale kella kolme enam postkasti lahti ei tee ja kooli uks jäta selja taha, kui see võimalik on. (Taavi)

Töötajale kindla piiri seadmine võimaldab intervjuueeritud sotsiaalpedagoogide sõnul töö- ja eraelu paremini lahus hoida, mis omakorda võib aidata kaasa sellele, et tööga seonduv stress ei hakka eraelu (sh vaimset tervist) negatiivselt mõjutama. Uuringus osalenud alustavate sotsiaalpedagoogide soovitude kohaselt on eraeluliste rollide tähtsustamine oluline seetõttu, et töö- ja eraelu vahel valitseks tervislik tasakaal.

Mul just ennist siin töötelefon vibreeris. Ma tean, et mõni lapsevanem helistas mulle, aga kell on seitse õhtul. Ma keeldun tegemast kell seitse õhtul tööd. Kell seitse võin ma olla õde, ma võin olla tütar, ma võin olla sõbranna. (...) Ma ei kavatse kell seitse mõne lapsevanemaga mingisuguse probleemi üle arutleda, minul on tööpäev homme. Selliseid piire, ma tunnen, et paljud õpetajad ei julge või ei taha millegipärast endale tõmmata, sest nad on harjunud teisiti. (...) Kui ma võtan selle sotsiaalpedagoogi rolli niivõrd suurelt kanda, siis ma lähen katki. Mul on vaja, et mu elus oleks tasakaal. (Laura)

Teises alakategoorias, *vaimse tervise toetamine*, tegid intervjuus osalenud sotsiaalpedagoogid ettepanekuid, kuidas alustav sotsiaalpedagoog saaks enda vaimset tervist hoida ja edendada ning seeläbi enda üldist heaolu toetada. Eelkõige soovitati peale tööd tegeleda mõne meelepärase hobiga või rasketel hetkedel rakendada enda peal võtteid, mida sarnases olukorras oleva kliendi peal rakendaks.

Mul on vaja, et mu elus oleks tasakaal. (...) Inimestega töötamiseks mul on vaja, et mu enda tass on täidetud, selleks, et ma saan aidata kellegi teise tassi täita. See, et sul on endaga kõik hästi, sa täidad enda rolle ja enda heaoluga tegeled kodus, tehes meelepäraseid tegevusi. (Laura)

Kolmandas alakategoorias, *realistlike ootuste seadmine*, andsid uuringus osalenud alustavad sotsiaalpedagoogid soovitusi, mis võiksid aidata sotsiaalpedagoogina tööle asumisel sisseelamist lihtsustada. Intervjuus osalejad tõdesid, et sotsiaalpedagoogilist tööd tehes peab

leppima asjaoluga, et sotsiaalpedagoogina ei ole võimalik kõike lõpuni muuta ning igaks olukorraks ei saa valmis olla, seega võib tulla kasuks olla inimesena paindlik ja realistlik ning tööle asumisel endale esialgu mitte liiga kõrgeid ootusi seada.

Selles suhtes, sa ei suuda valmis olla kõige jaoks, aga sa pead ennast kokku võtma ja kohandama ennast vastavalt sellele. (...) Sa ei saa nagu kõigeiks valmis olla sajaprotsendiliselt. (Taavi)

Ettepanekud kooli kollektiivile alustavate sotsiaalpedagoogide heaolu parendamiseks

Teises peakategoorias andsid intervjuus osalenud sotsiaalpedagoogid soovitusi, mida saaks kooli kollektiivis ellu viia alustavate sotsiaalpedagoogide üldise heaolu toetamiseks. Teise peakategooria alla moodustus neli alakategooriat: usalduslikud suhted kollektiivis, lisahüved tööandjalt, mentori olemasolu ning muudatused haridusasutuse töös.

Esimeses alakategoorias, *usalduslikud suhted kollektiivis*, olid intervjueritud alustavad sotsiaalpedagoogid seisukohal, et kooli juhtkond peaks seisma selle eest, et kollektiivis valitseks usalduslik ja positiivne õhkkond. Samuti rõhutati intervjuudes tööandja võtmerolli töötajate tunnustamisel, väärtustamisel ja kolleegidevahelise koostöö arendamisel.

Ma tunnen väga puudust sellest, et juhtkond hindaks seda, et õpetajal on hästi, sest kui õpetaja ennast hästi ei tunne, siis ta ei saa panna lapsi hästi tundma. (Berit)

Teises alakategoorias, *lisahüved tööandjalt*, väljendasid uuringus osalenud alustavad sotsiaalpedagoogid, et nende heaolu aitaks oluliselt toetada, kui tööandja võimaldaks lisahüvede näol näiteks spordikompensatsiooni, isiklikku töötelefoni, tasustatud tervisepäevi, kollektiivseid ühisüritusi ning aeg-ajalt kodukontorit.

Üks päev nädalas võiks olla kodukontor, mil sa ei ole koolis, sest muidu lihtsalt lendab nii palju infot, et sa ei jõua dokumentatsioonidega tegeleda, et seda võiks tööandja pakkuda. (Emma)

Kolmandas alakategoorias, *mentori olemasolu*, rõhutasid intervjuus osalenud sotsiaalpedagoogid, et esimesel tööaastal on mentorlus alustava sotsiaalpedagoogi jaoks väga suure väärtusega. Intervjueritavad sõnasid, et mentor võiks ideaalis olla tugimeeskonna liige, sel viisil on tal rohkem pädevust sotsiaalpedagoogi heaolu toetada.

Üks oluline asi on kindlasti mentor. Aga mentor, kes on tugimeeskonnas, sest su mentor ei saa olla kehalise kasvatuse õpetaja. Mentor on see, kes ikkagi teab sind ja aitab sind ja suunab. Mentor ei saa olla inimene, kellelt sa üldse ei julge ega taha abi küsida. (Berit)

Neljandas alakategoorias, *muudatused haridusasutuse töös*, tegid intervjueeritud alustavad sotsiaalpedagoogid ettepanekuid, mis nende nägemuse järgi võiks koolis töötamise alustava sotsiaalpedagoogi jaoks pisut lihtsamaks muuta. Näiteks toodi välja, et alustaval sotsiaalpedagoogil võib olla lihtsam töötada nooremas vanuseastmes õpilastega või töötada algusaastatel väiksemas koolis ja/või väiksema koormusega.

Aga kui sul on väike kool, hea kollektiiv, head toetajad, hea mentor, sind tunnustatakse ja märgatakse, siis on palju lihtsam. (Berit)

Ettepanekud sotsiaalpedagooge ettevalmistavatele haridusasutustele

Lisaks eeltoodud nõuannetele, tegid uuringus osalenud alustavad sotsiaalpedagoogid ettepanekuid sotsiaalpedagooge ettevalmistavale haridusasutusele selles osas, mis toetaks sotsiaalpedagoogiks õppivate tudengite heaolu ja kompetentsi ülikoolis õpingute ajal.

Intervjuudes osalenud alustavad sotsiaalpedagoogid tõid puudusena välja vähese praktika õpingute ajal. Intervjueeritavad tundsid puudust õppeainetest, mis hõlmaksid konkreetseid praktilisi võtteid, mida sotsiaalpedagoogina õpilaste peal rakendada.

Selline mulje on jäänud, et ülikool on suunitletud rohkem teadusele ja teaduse tegemisele, mistõttu ma tunnen, et praktiline pool selle kõige juures on natuke kõrvale jäänud. Tööle asudes sellised praktilised asjad, mida sa igapäevaselt tööl teed peale nõustamise, näiteks tugikavade koostamine, erinevate organitega suhtlemine, politsei, lastekaitse jne, et see on nagu kõrvale jäänud pool, millest ma tundsin puudust kohati. (Taavi)

Intervjueeritavad väljendasid, et nende arvates on sotsiaalpedagoogika õppekavades teooria-praktika tasakaal paigast ära, praktika osakaal on liiga väike. Muuhulgas toodi ettepanekuna välja integreerida sotsiaalpedagoogika õppeainetesse teemasid, mis tutvustaksid konkreetsemalt sotsiaalpedagoogi igapäevatoos kasutatavaid dokumente ning institutsioone.

4. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada alustavate sotsiaalpedagoogide igapäevatoö väljakutsed ja ettepanekud üldise heaolu toetamiseks töökeskkonnas, tuginedes üldhariduskoolide sotsiaalpedagoogide arvamustele. Arutelu seob omavahel käesoleva uuringu käigus saadud olulisemad tulemused teooria peatükis esitatud uuringutulemustega ning töö autori järeldustega.

Uurimisküsimuse *Kuidas kirjeldavad alustavad sotsiaalpedagoogid enda igapäevatoö juures esinevaid väljakutseid?* tulemustest selgus, et alustavad sotsiaalpedagoogid peavad väljakutseks keerulisi tööalaseid suhteid ja kolleegide toe puudumist, mis nende vaimset tervist

negatiivselt mõjutab. Tulemuste vahel saab paralleele tõmmata Kõivu (2017) uuringuga, mille järgi võivad keerulised tööalased suhted ning kolleegide toe puudumine sotsiaalpedagoogide läbipõlemise riski suurendada. Käesoleva töö autor järeldab tulemuste ja varasemate uuringute põhjal, et kolleegidevahelistel suhetel ja positiivsel sisekliimal on töökeskkonnas oluline roll. Seega peavad koolitöötajad (sealhulgas juhtkond) tegema pingutusi selle nimel, et igaüks tunneks end töökohas oodatu ja toetatuna. Bakalaureusetöö tulemustest selgus muuhulgas mitu vaimse tervise mõjutajat, millega alustavad sotsiaalpedagoogid igapäevatoos kokku puutuvad, näiteks tunnustuse puudumine ja halvustavad kommentaarid eelkõige juhtkonnalt ja kolleegidelt. Sarnasusi võib leida mitmest välisuuringust, mille järgi esimestel tööaastatel on juhtkonnalt ja kolleegidelt saadav tugi alustavate õpetajate vaimse tervise heaolu edendamisel väga oluline, sest see aitab raskustega paremini toime tulla (Beltman *et al.*, 2011; Çakmak *et al.*, 2019; Worth, 2018). Eelneva põhjal saab järeldada, et negatiivne töökliima ja alustavate sotsiaalpedagoogide üldine heaolu on omavahel tugevalt seotud, mis võib omakorda olla üks põhjus, miks Eestis on palju täitmata tugispetsialistide ametikohti.

Lisaks omavahelistele suhetele ja vaimse tervise teemadele mainiti igapäevatoos väljakutsetena suurt ülekoormust ja stressi. Uuringus osalenud alustavad sotsiaalpedagoogid rõhutasid, et koolidesse oleks tarvis rohkem sotsiaalpedagooge, sest abivajavaid õpilasi on väga palju. Saadud tulemusi illustreerib 2020. aasta Riigikontrolli audit, mille järgi on üle Eesti umbes 1000 täitmata tugispetsialisti töökohta, mille tagajärjel võivad olemasolevad tugispetsialistid kannatada ülekoormuse all (Riigikontroll, 2020). Käesoleva bakalaureusetöö tulemuste järgi tunnevad alustavad sotsiaalpedagoogid suure töökoormuse all väga suurt vastutust ja pinget, mis pikas plaanis nende enda heaolu negatiivselt mõjutab. Ka Valk (2016) koostöös HTM-ga on leidnud, et õpetajaameti atraktiivsust mõjutab suurel määral negatiivses suunas tööga kaasnev suur stressitase ja arvukad tööülesanded, mille eest saadav palganumber on haridustöötajate sõnul liiga madal. Uurimistulemustele ja varasematele uuringutele tuginedes võib järeldada, et alustavad sotsiaalpedagoogid võivad esimestel tööaastatel üleliigset stressi ja emotsionaalseid raskusi kogeda. Selle tagajärjel võib olla sotsiaalpedagoogilise töö kvaliteet negatiivselt mõjutatud, mistõttu on oluline, et alustavale sotsiaalpedagoogile oleks töökohas tagatud kolleegide ja/või pädeva mentori näol emotsionaalne tugi.

Uurimisküsimuse *Millised on alustavate sotsiaalpedagoogide ettepanekud nende üldise heaolu toetamise parendamiseks ja enese heaolu edendamiseks?* tulemuste järgi tehti muuhulgas

ettepanekuid ülikooli ettevalmistuse osas. Rõhutati praktika osakaalu suurendamise olulisust sotsiaalpedagoogiliseks tööks ettevalmistamisel. Varasemad uuringud (nt Beltman *et al.*, 2011) on välja toonud, et õpetajaid ettevalmistaval haridusel on suur roll töö hakkamasaamisel. Seega võib käesoleva töö tulemuste põhjal järeldada, et sotsiaalpedagooge ettevalmistavate haridusasutuste siseselt oleks tarvis teha muudatusi õppekavade osas, et tööle asudes oleksid alustavad sotsiaalpedagoogid veel pädevamad ja enesekindlamad. Näiteks võiks suurendada praktika osakaalu juba esimesel õppeaastal. Uuritavad töid ettepanekutena veel välja pädeva mentori võimaldamist esimestel tööaastatel ning juhtkonna panust õpetajate vaimse tervise tähtsustamisel ja positiivse töökliima loomisel. Mitu varasemat uuringut (Abetang *et al.*, 2020; Beltman *et al.*, 2011; Devos *et al.*, 2012; Kõiv, 2017; Valk, 2016) on selgitanud mentorluse ja toetava töökeskkonna mõjusid õpetaja heaolule. Eelneva põhjal saab järeldada, et pädev mentor peab olema kättesaadav igale alustavale sotsiaalpedagoogile olenemata kooli rahalistest võimalustest. Siinkohal on oluline rõhutada mentori erialast pädevust, käesoleva uuringu põhjal näiteks sotsiaalpedagoogika vallas. Autor leiab, et ebapädev mentor võib alustava sotsiaalpedagoogi jaoks kaasa tuua vastupidise efekti ning kasu asemel kahju teha.

Käesoleva uuringu piirangutena võib välja tuua, et uuring põhineb väikesel ja suhteliselt homogeenisel valimil ning on kirjutatud vaid ühe osapoole (alustavate sotsiaalpedagoogide) vaatest. Bakalaureusetöö mahtu arvestades võib veel piiranguks pidada töö käigus ühest uurimisküsimusest loobumist, mis hõlmas alustavatele sotsiaalpedagoogidele tööandja pakutavaid hüvesid. Käesoleva töö autori ettepanek edasiseks uurimiseks on uurida koolijuhtide kogemusi ja ettepanekuid alustavate sotsiaalpedagoogide toetamisel. Sel viisil oleks võimalik näha laiemat pilti nii alustavate sotsiaalpedagoogide endi kui ka koolijuhtide vaatest. Saadud tulemuste praktiline väärtus seisneb autori arvates eelkõige ettepanekutes, kuidas alustav sotsiaalpedagoog saab enda üldist heaolu ise toetada, et läbipõlemist ja enneaegset karjäärivahetust vältida. Samuti peab töö autor eriliseks lisaväärtuseks intervjuus osalenud alustavate sotsiaalpedagoogide ettepanekuid sotsiaalpedagooge ettevalmistavatele haridusasutustele, kes võivad leida tööst ideid sotsiaalpedagoogika õppekavade arendamiseks.

Tänuõnad

Bakalaureusetöö autor tänab intervjuus osalenud alustavaid sotsiaalpedagooge, kes andsid suure panuse käesoleva töö valmimisse. Kasulike nõuannete ja igakülgse motiveerimise eest suur tänu

Liina Lepale. Väga tänab töö autor edasiviiva tagasiside ja toetava suhtumise eest enda juhendajat Merilin Lõhmust.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Liina Kruusement

/allkirjastatud digitaalselt/

15.05.2024

Kasutatud kirjandus

- Abetang, M. A., Oguma, R. N., & Abetang, A. P. (2020). Mentoring and the difference it makes in teachers' work: a literature review. *European Journal of Education Studies*.
<http://dx.doi.org/10.46827/ejes.v7i6.3146>
- Beltman, S., Mansfield, C., & Price, A. (2011). Thriving not just surviving: A review of research on teacher resilience. *Educational Research Review*, 6, 185–207.
<https://doi.org/10.1016/j.edurev.2011.09.001>
- Çakmak, M., Gündüz, M., & Emstad, A. B. (2019). Challenging moments of novice teachers: survival strategies developed through experiences. *Cambridge Journal of Education*, 49(2), 147–162. <https://doi.org/10.1080/0305764X.2018.1476465>
- Devos, C., Dupriez, V., & Paquay, L. (2012). Does the social working environment predict beginning teachers' self-efficacy and feelings of depression? *Teaching and Teacher Education*, 28(2), 206–217. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.tate.2011.09.008>
- ESPÜ. Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühendus (2023). *ESPÜ mentorprogramm*.
<https://sotsiaalpedagoogid.ee/mentorprogramm/>
- Hagel, K.-M. (2017). *Hea teadustava*. Tartu Ülikooli eetikaveeb. <https://eetika.ee/et/sisu/hea-teadustava>
- Haridus- ja Teadusministeerium (2021). *Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035*.
<https://kultuurikoda.eu/wp-content/uploads/2020/04/Haridusvaldkonna-arengukava-2021-2035.pdf>
- Järve-Tammiste, R. (2016). *Sotsiaalpedagoogid oma tööst koolis*. [magistritöö, Tartu Ülikool].
DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/52023>
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog, tase 6* (2023).
https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11129393?from=viimati_kinnitatud
- Kõiv, K. (2017). Õpetaja ja sotsiaalpedagoog kui kiusamise ohvrid. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 5(2), 133–154. <https://doi.org/10.12697/eha.2017.5.2.06>

- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. *Intervjuu*. Tartu Ülikool.
<https://samm.ut.ee/intervjuu>
- Lüüs, L. (2010). *Sotsiaalpedagoogide tõlgendused oma tööst*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/16621>
- Meremaa, M. M. (2021). *Õpetajate kirjeldused oma vaimset ja emotsionaalset heaolu mõjutavatest teguritest ning nende ettepanekud õpetajate teadlikkuse tõstmiseks ja heaolu parandamiseks*. [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<http://hdl.handle.net/10062/72740>
- Olev, A., & Alumäe, T. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic J. Modern Computing*, 10(3), 409–421. <https://doi.org/10.22364/bjmc.2022.10.3.14>
- Pähkel, K. (2021). *Sotsiaalpedagoogide töömeetodid ja nende abil tehtav töö õpilastega Pärnu maakonna koolide näitel*. [lõputöö, Tartu Ülikooli Pärnu kolledž]. DSpace.
<http://hdl.handle.net/10062/73069>
- Riigikontroll (2020). *Hariduse tugiteenuste kättesaadavus*. Kontrolliaruanne.
<https://www.riigikontroll.ee/Riigikontrollipublikatsioonid/Auditiaruanded/tabid/206/Audit/2516/AuditId/462/language/et-EE/Default.aspx>
- Rämmer, A. (2014). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. *Valimi moodustamine*. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/valimid>
- Selliöv, R., & Vaher, K. (2018). *Õpetajakoolituse lõpetanud ja alustavad õpetajad EHISe andmetel*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Strömpl, J. (2020). Üldmetodoloogilised küsimused. *Kvalitatiivsed uurimismeetodid sotsiaalteadustes*. <https://sisu.ut.ee/kvalitatiivne/%C3%BCldmetodoloogilisi-k%C3%BCsimusi>
- Taimalu, M., Schults, A., & Vinter-Nemvalts, K. (2017). Sissevaade hariduselu aktuaalsetesse teemadesse õpetajate ja õppijate silme läbi. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 5(2), 1–7.
<https://doi.org/10.12697/eha.2017.5.2.01>
- Tartu Ülikool haridusteaduste instituut (2021). *Alustava õpetaja tugiprogramm*.
<https://haridus.ut.ee/et/sisu/alustava-opetaja-tugiprogramm>
- Valk, A. (2016). *Õpetajaameti atraktiivsus*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
<https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:295094>

Worth, J. (2018). *Latest teacher retention statistics paint a bleak picture for teacher supply in England*. <https://www.nasbtt.org.uk/latest-teacher-retention-statistics-paint-bleak-picture-teacher-supply-england/>

Lisad

Lisa 1. Uuringus osalejate taustaandmed

Tabel 1. Uuritavate taustaandmed

Pseudonüüm	Vanus	Töökoormus SP*-na	SP kutse omandamise aasta	Tööstaaž SP-na
Laura	23	0,5	2022	~2 aastat**
Taavi	23	1,0	2023	0,5 aastat
Emma	23	1,0	2023	0,5 aastat
Kerli	24	1,0	2021	2,5 aastat
Berit	27	1,0	2021	2 aastat

Märkused. * – sotsiaalpedagoog; ** – intervjueeritav läks tööle õpingute viimasel aastal

Lisa 2. Pöördumiskiri

Konfidentsiaalsust arvesse võttes on osaleja nimi ja töökoht kuvatõmmisel maha tõmmatud.

Tere, [REDACTED]

Mina olen Liina Kruusement ning õpin Tartu Ülikoolis HUM õppekaval 3. kursusel sotsiaalpedagoogiks. Olen hetkel kirjutamas oma bakalaureusetööd teemal "Alustavate sotsiaalpedagoogide väljakutsed igapäevatoos ning nende üldise heaolu toetamise võimalused ja ettepanekud üldhariduskoolide sotsiaalpedagoogide arvamustele tuginedes".

Leidsin Sinu kontakti [REDACTED] kodulehelt ning mäletan, et eelmisel õppeaastal olid meil ülikoolis paar ühist sotsiaalpedagoogika ainet. Uurimistöö raames otsin intervjuerimiseks 5 alustavat sotsiaalpedagoogi, kellel on kehtiv kutsetunnistus ning kelle tööstaaž on kuni kolm aastat ning tundub, et Sina nende tingimuste alla sobitud. Kas Sina oleksid nõus minuga veebruarikuu jooksul Zoomis umbes tunniks ajaks kohtuma, et andmekogumise jaoks intervjuu läbi viia? See oleks mulle väga suureks abiks, et oma bakalaureusetöö lõpuni viia. :)

Lisaks, kuna valimi moodustamiseks kasutan lumepallimeetodit, siis kui Sina tunnend mõnda sotsiaalpedagoogi, kes on kuni kolm aastat koolis töötanud, siis võtan vastu kõik kontaktid, kellega võiksin veel ühendust võtta. :)

Palun anna mulle esimesel võimalusel teada, kas soovid oma panuse anda ning seejärel saame juba täpsemad kokkulepped teha!

Parimate soovidega

Liina Kruusement

Lisa 3. Andmeanalüüs erinevates etappides

1. Täenduslike üksuste leidmine transkriptsioonist

Intervjuu Beritiga

K:

Kui sageli oled sotsiaalpedagoogilist tööd tehes tundnud eduelamust?

V:

Vähe. Eduelamust ma tunneks...no ma tunnen, kui ma näen ise lapse muutumist või arengut või kui laps ise tänab mind. Sest minu jaoks kõige suurem see...no kasvõi, noh, au...või nagu hea tunde tekitab ka see, kui laps sind tänab või ta ootab, et saaks tulla sinuga rääkima või kui ta tuleb ise ja palub, et kas ma saan sinuga praegu rääkima. Aga samas ma ootan ka seda tunnustust nagu kolleegide või juhtkonna poolt. Aga kui seda ei ole, vaid pidevalt tehakse maha...Selle asemel tuleb kiita ja nagu pushida ja nagu...et nii hästi tegid või et klassijuhataja ka ütles, et ta on märganud muutusi ja aitäh sulle. Kasvõi lihtsalt see aitäh, vaata, et sa võtad selle aja või aitäh, et sa aitasid mind. Aga see on nagu olematu, et see on päriselt olematu. Aga mina hindan juba seda, kui lapski nagu...kui ta usaldab mind, kui ta tahab minuga rääkida. Et see tekitab eduelamust.

RQ1-89

Kolleegidepoolse tunnustuse puudumine

RQ1-90

2. Koodidest alakategoriate moodustamine

Tabel 2. Esimese uurimisküsimuse näitel koodidest alakategooria moodustamine

Koodid	Alakategooria
Emotsionaalselt kurnav töö	Sotsiaalpedagoogi vaimne tervis
Sotsiaalpedagoogi võimed on piiratud	
Oma töö tulemusi ei ole kohe näha	
Raskuste sees üksi olemise tunne	
Etteheitvatest kommentaaridest mitte välja tegemine	
Professionaalseks jäämine	
Esimene tööaasta oli kõige raskem	

3. Alakategoriatest peakategooria moodustamine

Tabel 3. Esimese uurimisküsimuse ala- ja peakategooriad

Alakategooriad	Peakategooriad
Suhted kolleegidega Suhted lapsevanematega Suhted mentoriga	Omavahelised suhted töökeskkonnas
Sotsiaalpedagoogi vaimne tervis Õpilaste vaimne tervis	Vaimne tervis
–	Suur töökoormus
–	Ülikooli ettevalmistus

Tabel 4. Teise uurimisküsimuse ala- ja peakategooriad

Alakategooriad	Peakategooriad
Tööaja kindel piiritlemine Vaimse tervise toetamine Realistlike ootuste seadmine	Ettepanekud alustavatele sotsiaalpedagoogidele enese heaolu parendamiseks
Usalduslikud suhted kollektiivis Lisahüved tööandjalt Mentori olemasolu Muudatused haridusasutuse töös	Ettepanekud kooli kollektiivile alustavate sotsiaalpedagoogide heaolu parendamiseks
–	Ettepanekud sotsiaalpedagooge ettevalmistavale haridusasutusele

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Liina Kruusement,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Alustavate sotsiaalpedagoogide väljakutsed igapäevatoös ja ettepanekud nende üldise heaolu toetamiseks töökeskkonnas üldhariduskoolide sotsiaalpedagoogide arvamustele tuginedes“, mille juhendaja on Merilin Lõhmus, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Liina Kruusement

15.05.2024